

Duchamp, Cage, Warhol ve Postmodernizm

Zeliha AKÇAOĞLU

Doç.,

Anadolu Üniversitesi

Güzel Sanatlar Fakültesi

Resim Bölümü, Öğretim Üyesi

Marcel Duchamp, John Cage ve Andy Warhol yapıtları ve sanat görüşleri ile gündemde kalmayı başaran öncü sanatçılardır. Onların günümüzde de bu denli güncel olmalarının nedeni hiç kuşkusuz avantgard olmalarıdır diyebiliriz. Bireysel farklılıkları ile sanata karşı geliştirdikleri tavır, yirminci yüzyıl sanatının yönünü değiştirmiştir. Duchamp'ın hazır-nesnelere, Cage'in rastlantı ve belirsizliği, Warhol'un reklam tekniklerini kullanarak yüksek kültür mitlerinin içini boşaltması, "Yüce Sanatın" yeniden sorgulanmasına sebep olmuştur.

Sanatın sorgulanmasında Marcel Duchamp bu üçlü içinde öncü olarak karşımıza çıkar. "Sanat karşıtlığının babası..."(Griffits, 1988:s 53) olarak nitelenir. 1887 doğumlu sanatçı resme ilk post-empresyonist tarzla başlayıp, Cezanne'in derinlik anlayışı ve Fov'ların renkleri ile devam etmiştir.

Ağabey Duchamp'ın atölyesinde yapılan pazar toplantılarında dönemin şair, sanatçı ve matematikçileri ile biraraya gelen Marcel Duchamp, Francis Picabia ile de bu dönemde tanışır. 1911'de dört işi bağımsızlar salonunda, beş işini de sonbahar salonunda sergileyen sanatçı böylece sonbahar salonunun tanınan simaları arasındadır. Kübizm ile ilişkilendirilebilecek "Trendeki üzgün genç adam" hareket halindeki tek bir figürün imgesidir. "Bu resmin iki görünüşü vardır. Biri trenin hareketi ve diğeri üzgün genç adamın koridor da ileri geri yürümesi ve dikilmesi, böylece biri diğerine uyan iki paralel hareket vardır. (Mink, J.2000:s 25) Bu resim "Merdivenden İnen Çıplak" ile aynı metodla yapılmıştır ama onun kadar tartışma yaratmamıştır.

Soldaki Resim
M. Duchamp,
"Trendeki Üzgün Genç
Adam", 1911, Tuval
Üzerine Yağlıboya,
100x73 cm.

Sağdaki Resim
M. Duchamp,
"Merdivenden İnen
Çıplak (no2)", 1912,
Tuval Üzerine Yağlıboya,
146x89 cm.

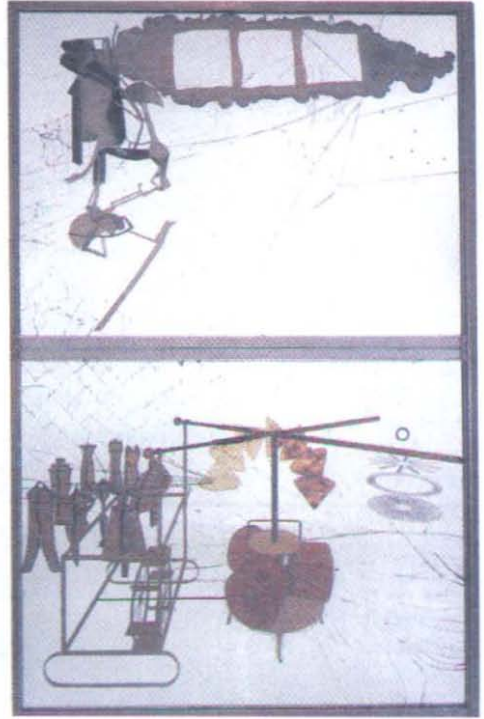
Edward Muybridge'in chronofotograf tekniği ile gerçekleştirdiği çalışmalarından ilham ile oldukça mekanik ve radikal bir tavır içeren "Merdivenden İnen Çıplak" kübist sergisine futurist etkisinden dolayı alınmak istenmemiştir. Bu resimdeki figürün çıplak bir insan olduğu çok zor farkedilir. Bağımsızlar sergisine soğuk bir tavırla kabul edilen resim için daha sonra geri çekilmesi konusunda ikna edilen Duchamp "İstedikleri buysa gruba katılmamı gerektirecek birşey yok, kendisine yalnız insanın kendisi yardım edebilir ve tek başına olunmalıdır" (Mink, J.2000:s27) diyerek önemli bir karar alır.

Duchamp, hayatı boyunca estetik bir hünerle fonksiyonel aracı işleyen bir usta gibi kişiliğine şekil vermiştir. Ona, bu konuda okuduğu kitaplar, tanıştığı insanlar, kısacası hayattaki tercihleri yol göstermiştir diyebiliriz. 1910'da, ilk baskısı yapılan Raymond Russel'in Afrika izlenimleri (Impressions d'Afrique) romanı Duchamp üzerinde önemli bir etki yaratmıştır. Bu romanın "Büyük Cam" in oluşmasındaki büyük katkısından da söz eder ve "...bir ressamdan etkileneneğine bir yazardan etkilenmenin daha iyi olduğunu..." söyler. (Mink, J.2000:s 29)

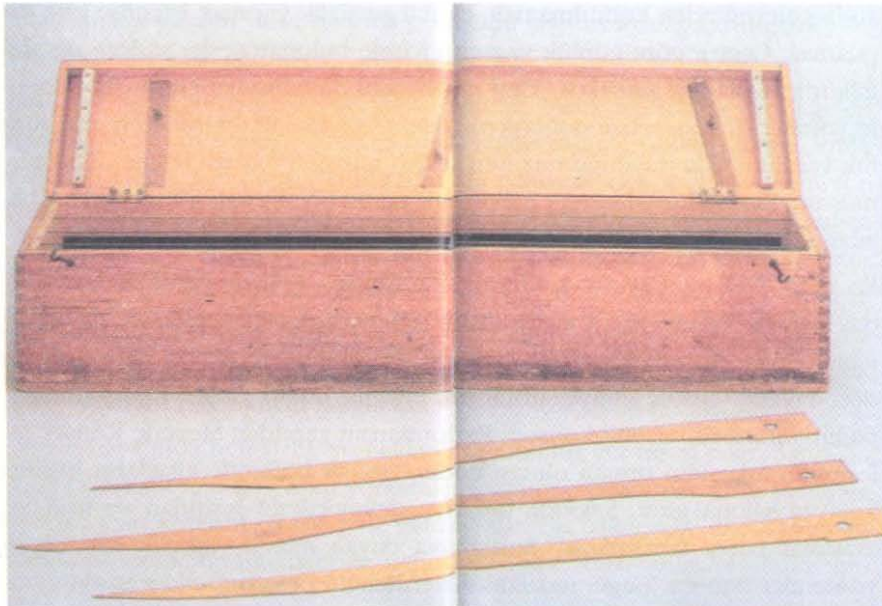
1912-14 arası Sainte-Genevre kütüphanesinde kütüphaneci olarak çalışır. Bu işi ona Francis Picabia bulmuştur. Tamamen tuval resminden uzaklaşan sanatçı bilim adamlarının dünyasına girmiştir diyebiliriz. Matematik, fizik ve bilimsel düşüncenin kurumlarını ayağa kaldıran yeni buluşlar ile ilgilenen Duchamp özellikle matematikçi ve fizikçi Henri Poincare'dın 'Radyumun radyoaktivitenin görüntülerinde X-Ray ışınlarının keşfi ile meydana gelen kavramsal değişimler' in tanımı ve düşüncelerinden etkilenmiştir. Bu etki ile 1913'te "3 Standard Stoppaj" adlı işini gerçekleştirmiştir. Her biri birer met-

re uzunluğundaki üç iplik, bir metre yükseklikten tual üzerine atılmıştır. Düşükleri düzensiz biçim ile tual üzerinde tutturulmuştur. "Fransız Yasama ilkesininin 1799 yılında, yeryüzünün çevresinin çeyreğinin on milyonda birini bir metre olarak belirlemesi ve metrik sistemi kabul etmesi örneğinde olduğu gibi, insanların işine yarayan ve insanların kararlaştırdığı ölçüler, doğa güçlerinin araya girmesiyle yararsız duruma sokulmuş oluyordu". (Lynton, N. 1982:s132) Bu iş ne bir resim ne de bir heykeldi, sadece bir kutu içinde bir fikrin deneysel uygulamasıydı. Duchamp bu işi hakkında şunları yazmıştır: "Bu deney 1913'te rastlantı sonucu elde edilmiş biçimleri saptamak ve korumak için yapıldı. Ayrıca, uzunluk birimi –bir metre– metre niteliği bozulmadan doğru bir çizgi olmaksızın çıkarılıp bir çizgi biçimine sokuldu ve iki nokta arasındaki en kısa mesafenin doğru çizgi olduğu kavramının "patafizik" bir kuşkuyla karşılanması sağlandı". (Lynton, N. 1982:s 132).

Kabul edilmiş herşeye karşı tavrını rastlantıyı, ön plana çıkartarak ortaya koymasına Avrupa'nın sanat birikimine sahip Duchamp'ın rastlantıyı kullanması rastlantı değildi. Bu ögeyi daha sonra Cage'de kullanacaktı. Cage için Duchamp bir "Zen Master" dır ve yeni olanakların yolunu yaratıcılığıyla açan bir düşünürdür ve "...müzik yazmanın tek yolu; Duc-

M.Duchamp,
"Büyük Cam" 1915-23,
Karışık Teknik,
272,5x175,8 cm.

M.Duchamp,
"3 Standart Stopaj" 1913-14,
Asamblaj,
129,2x28,9x22,7 cm.

hampı çalışmaktır diyen Cage'in kendisi de aslında raslantı fizyoloğudur..
"(Akiyoma, K. 1992:s93)

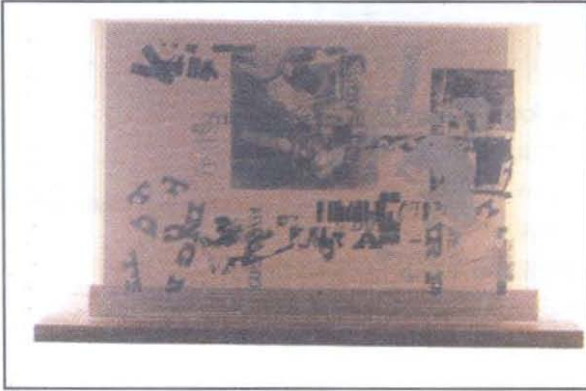
1912 doğumlu John Cage mimarlık eğitimi için Paris'e gittiğinde bir taraftan da Lazare Levy'den piyano eğitimi almıştır. Kendisini tamamen mimarlığa veremeyeceğini anlayan Cage, müzik çalışmalarına dönemin önemli kompozitörlerinden Arnold Schönberg ile konturpoint ve analiz çalışmalarıyla devam etmiştir. 1934-37'ye kadar Schönberge'le çalışan Cage, 1939'da metalik vurmalar için "İlk Yapı" adlı bestesini gerçekleştirmiştir. Bu yapıt onun yeni ses kaynaklarına ilgi duygunu bizlere gösterir. "Hazırlanmış Piyano" ile piyanonun telleri üzerine yerleştirdiği nesnelere yardımıyla piyanonun akustik özelliğini kaybettirdiği bu çalışmada Cage, karışık sesler ile çeşitliliği artırmış ve sesin önceden kestirilemezliğini ortaya koymuştur. Bu çalışmasına benzer bir başka çalışmayı da, "Oda Orkestrası ve Hazırlanmış

Piyano için Konçerto"yu 1951 yılında yapmıştır. Aynı yıl tüm seslerden yalıtılmış bir salonda sessizliği dinlemek için bulunmuştur. Çünkü, müziğin amacı, insan beynini sakinleştirmek ve kutsal etkilere daha hassas hale getirmektir, yani akli sessizleştirmektir. Sessizliği dinleme fikri ise, 1946'da tanıştığı hintli bir öğrenciden gelmektedir. Fakat Cage, sestem yalıtılmış odada sessizliği dinlemeyi başaramamıştır. Çünkü, o sessizlikte, kendi içinden gelen

sinir sisteminin ve kalp atışının sesini duydu. Buradan şu sonuca vardı. Müziğin geleceğinden korkulmamalı, çünkü sessizlik yapmak istenirse bile yapılamaz. Cage'e göre günlük yaşamın içinde bulunan sesler sadece ses değillerdir. Onlar bir müziktir. Yani müzik gibi duyumsanabilirler. Bu nedenle, sanatçı su sesi, sebze doğrarken çıkan sesleri, araba gürültüleri gibi günlük yaşantımızda duyduğumuz tüm sesleri müziğin parçası haline dönüştürmüştür. Bazı çalışmaları için elektronik ve teyp çalışmaları kullanırken bazıları için de sadece konuşma tarzı tekstler kullanmıştır.

En radikal işi hiç kuşkusuz 4'33'tür. 29 Ağustos 1952'de New York'ta Çağdaş Sanatı destekleyen bir kuruluşun (Benefit Artists Welfare) izleyicileri için sunulmuştur. Farklı uzunluktaki üç ayrı bölümden oluşan parça toplam dört dakika, otuz üç saniye sürmüştür. Piyanist David Tudor, piyanonun kapağını indirerek başlatır konseri. Performansın yapıldığı Meveric Konser salonunun arkasının orman olması nedeniyle, ilk bölümde ağaçların hışırtısı kolayca salona girer. Salonda bulunan dinleyicilerin hışırtıları ve fısıltıları arasında parça tamamlanır. Rastlantıya dayalı müzik yapmak için çeşitli yöntemler öneren "Cage, müzikal düzensizliğin peygamberidir, rastlantı ta-

J-Cage,
"Marcel Hakkında Hiçbir
Şey Söylemek İstemiyorum",
1969, Pleksiğlas Üzeri İpek
Baskı, 34,5x51 cm.

A. Warhol,
"Campbell'in Büyük Konserve
Çorbası", 1962, Tuval
Üzerine Yağlıboya,
274,3x152,4 cm.

rikatının lideridir. Yeni dizesel müziğin bilimsel bir kararlılıkla izlendiği geleneksel yapıların ufalanıp parçalanması olgusu Cage'de en ufak bir tereddüte yer bırakmayan bir yıkıcılık, yokedicilik biçimini alır..." (Eco, U 2001:s169). Bu durumuyla da yeni dadacılıkla benzer fikirleri paylaşır.

Cage'in yakın arkadaşları, ressam Robert Rauschenberg ve Jasper Johns pop sanat akımında dadanın yeniden dirilişi olarak görülmüşlerdir. "Ancak aralarındaki ilişkiler, yapıştırmaca ve fotomontaj gibi tekniklerin verdiği izlenimden öte büyük bir önem taşımamaktadır. Çünkü, Yeni Dada olarak nitelenen bu eğilimlerde, sözgelimi Duchamp'ın Ready-Made'lerinde olduğu gibi bir nesneyi estetik değeri olsun ya da olmasın sadece düşünsel içeriği nedeniyle sanat yapıtı olarak belirleme olgusu yoktur" (Genç, A. 1983:s134). Fakat sanatla yaşamı yakınlaştırma görüşünü taşıyan avantgard düşünceyle yeni bir bakış açısı getirirler.

Dansçı Merce Cunningham ile John Cage'in Black Mountain College'de başlattıkları ve uzun yıllar süren çalışma, sanatı yaşama yaklaştırmaya örnek verilebilir. Geniş bir dansçı topluluğunun yanısıra dekor ve kostümlerle R. Rauschenberg daha sonra J. Johns ilgilenmiştir. Yaptıkları gösteri dansın ve müziğin birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkmasına dayalıdır. Ne müzik ne de dans birbirini desteklemez. Bu gösteriler, daha sonra 1960'ların ortalarında "Happening" lerin prototipleri olarak anılacaklardır. Yalnız, seyirci değil oyuncu niteliği de taşıyan izleyicilerle hayatın içinden gündelik banal olayların fragmanları sergilenir.

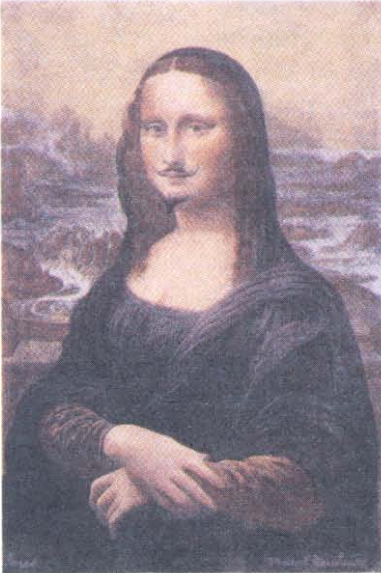
Cage'in hayatında belirsizlik ve rastlantı önemli bir yer teşkil eder. Şansı ön plana çıkarmak için de çeşitli yöntemler kullanır. Sebebi her türlü öznel ve bilinçli seçim kriterini etkisiz hale getirmektir. Bu bakış açısı ile Cage post-modernist ideolojinin niteliklerine uygun davranır. 1960'larda Avrupa avant-

A. Warhol,
"Yeşil Cola Cola Şişeleri", 1962,
Tuval Üzerine Yağlı Boya,
208,9x144,8 cm.

A. Warhol, "25 Marilyn"
1962, Tuval Üzerine İpek
Baskı ve Akrilik,
205,7x169,5 cm.

M. Duchamp,
"L.H.O.O.O.", 1919,
Mona Lisa'nın Tıpkı Basımı
Üzerine Kalem,
19,7x12,4 cm.

gardının mirasını yeniden canlandırmaya çalışan postmodernistler Duchamp, Cage, Warhol eksenini çizdiler. Bu doğrultuda Warhol'a gelirse... Ününün doruğunda bir ressamken 1963 yılında bir gece içinde film yapmaya karar verdi (Kaliç, S. 1997:s61) ve 1987'de öldüğü zaman ünlü bir pop sanatçısı ve deneysel filmlerin yönetmeni ve yapımcısıydı.

1928 doğumlu Andy Warhol Carnegie Teknik Enstitüsü'nde okuduktan sonra New-York'a yerleşmiştir. Burada başarılı bir reklam sanatçısı ve grafiker olan Warhol kendisini tanımak isteyenlere şunları söyler: "Eğer Andy Warhol hakkındaki herşeyi bilmek istiyorsanız, sadece resimlerim ve filmlerimdeki yüzeye bakın, işte ben oradayım. Benim dışımda bir şey yok". (Ikeda, H. 1994:s13). Basitçe anlattığı aslında sanatı ile hayatını birleştirdiğini gösteren bu söylem, bir yandan da çok romantik bir dürüstlük içerir.

"Pop sanatçılar, içinde yaşadığımız tüketim piyasasının, tüketim piyasası kapsamında ortaya mal olarak sürülen birbirinin tıpatıp kopyası metaların, bize bir sanat olarak sunuşu..."(Baykam, B. 1920:s32) ki bunu Warhol Coca-Cola şişesi, Campbell Konserve Çorbaları afişleri ve Marilyn Monroe'nun yüzünü tekrarlayarak bir ikonaya dönüştürerek yapmıştır. Aynı zamanda eskinin ikonlarını da fütürsüzce kullanır. Mona Lisa'nın reklam imgesine dönüştürülmesi gibi. Ona göre, imgeler tamamen mükemmel bir şekilde objelerine benzerler ve asıl kendisi nerdeyse görünmez hale gelir.

(Shaviro, S. 1997:s89). Andy Warhol'un bu yaklaşımının öncülüğünü yapan Duchamp'ta ise aynı imge (Mona Lisa) başka bir şekilde fakat benzer mantıkla kullanılmıştır diyebiliriz. Dadacıların hazır-nesnesinin sembolü haline de gelen bıyıklı sakallı Mona Lisa, yüce sanata karşı tavrın en net göstergesiydi. Duchamp'ın Mona Lisa imgesi üzerindeki oynamaları ile Warhol'un Marilyn Monroe üzerinde dekoratif bir şekilde oynaması aynı şey değildir. Fakat ikisi de imgenin objenin kendisi olma durumundan faydalanır. Duchamp'ın kurşun kalemle eliyle yaptığı oynamayı, Warhol ipekbaskı tekniğini kullanarak yapmıştır. Bugün bu tip oynamaları hatta daha fazlasını bilgisayar ile fotoshopta rahatlıkla yapılabildiğini görüyoruz.

İşaretlerden ve imgelerden neredeyse hiçbir anlam çıkarmadan oynamak güncel bir durum halini aldı. Burada belirsizlikten söz edilebilir. O zaman da bundan Cage'i sorumlu tutabiliriz, belki. Kendisini tamamiyle göstermeyen ve bütün

işaretleri kullanıp anlamı bölen tecrübelerin tümü bizi postmoderne götürür mü acaba? Genelde postmodernistler, postmodern sanatın herşeye karşı olmasında ısrar ederler. Bu karşıtlık, kendisini iki şekilde gösterir. Birincisi modernist geleneğe karşı tavrı. İkincisi, batı kültürünün söylemsel kurallarına karşı tavrı ki bu kurallar da modernist gelenekten çıkmıştır. Postmodernistlerin karşıtlığı çoğulcu çeşitliliğin üstüne eklenerek yapılırken bir yandan da kültür içindeki sanat davranışlarının benzerliklerine yapıbozum uygulanır. Bu nedenle resimin tuvalin dışında heykelin ise alışılmış malzemelerinin dışında alternatiflerinin sunumu istenir. Malzemenin öneminden çok kültüre karşı sanat yapma önemlidir diyebiliriz. Böylece tasarıma karşı şansı, hiyerarşiye karşı anarşiyi, senteze karşı antitezi gösterene karşı gösterileni, aşkınlığa karşı içkinliği, paranoyaya karşı şizofreniyi, metafiziğe karşı da ironiyi ortaya koyar.

Kaynakça

- Akay, Ali. "Kıvrımlar", Bağlam Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- Akiyama, Kuniharu. "John Cage anda Nature", I Love Art II, The Watari Museum of Contemporary Art, Tokyo, 1992.
- Baykam Bedri. "Boyanın Beyni", Genç İşadamları Derneği, İstanbul, 1990.
- Eco, Umberto. "Açık Yapı", Çev. Pınar Savaş, Can Yayınları, İstanbul, 2001.
- Genç, Adem. "DADA Antropi ve Nedensizlik Açısından Dadacı Sanat Hareketinin Çözümlemesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması", Doktora Tezi, İzmir, 1983.
- İkeda, Hiroyuki. "Neither Head nor Tail", Andy Warhol, I Love Art, The Watari Museum of Contemporary Art, Tokyo, 1991.
- Griffiths, John. "Deconstructionist Tendencies in Art", The New Modernizm, An Art & Design Profile, Academy Group Ltd, London, 1988.
- Johnston, Jill. "Music for Museums", Art in America, Ocak, 1994.
- Johnston, Jill. "Flux Acts", Art in America, Haziran, 1994.
- Kaliç, Sabri. "DeneySEL Sinemacı Kimliği ile Andy Warhol", Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1997.
- Kuenzli, Rudolf E. Naumann, Francis M. "Marcel Duchamp Artist of the Century", The MIT Press Cambridge, London, 1990.
- Lynton, Norbert. "Modern Sanatın Öyküsü", Çev. Prof.Dr. Cevap Çapan ve Prof. Sadi Öziş, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1982.
- Mink, Janis. "Marcel Duchamp", Taschen, Köln, 2000.
- Papadakis, Andreas C. "Pop Art", An Art & Design Profile, Academy Group London, 1992.
- Paz Octavio, "Marcel Duchamp", Arcade Publishing, New York, 1990.
- Rush, Michael. "New Media in Late 20 th – Century Art "Thames & Hudson world of Art, London, 2001.
- Shaviro, Steven. "Warhol Before the Mirror", Who is And Warhol?, British Film Institute and The Andy Warhol Museum, 1997.
- İkeda, Hiroyuki. "Neither Head nor Tail", Andy Warhol, I Love Art, The Watari Museum of Contemporary Art, Tokyo, 1991.